ข้อกำหนดและเสนอแนะ

การรายงานผู้ป่วย/ตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ให้รายงานตามสถานที่ ที่ผู้ป่วยสัมผัสโรค หรือได้รับเชื้อจากสัตว์เป็นเกณฑ์ ไม่รายงานตามภูมิลำเนา ที่อยู่อาศัยของผู้ป่วย เหมือนอย่างโรคอื่น เช่น ถ้าผู้ป่วยมีบ้านอยู่จังหวัดขอนแก่น แล้วมาถูกสุนัขกัดและเสียชีวิตที่กรุงเทพมหานคร ก็ให้รายงานเป็นผู้ป่วยของกรุงเทพมหานคร หรือหากผู้ป่วยเป็นชาวต่างชาติ แต่รับเชื้อในประเทศไทย ให้รายงานเป็นผู้ป่วย/ตายในพื้นที่ ที่ได้รับเชื้อในประเทศไทย เนื่องจากการรายงานมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้มีการป้องกันควบคุมโรค ทั้งในสัตว์และในคน ในพื้นที่นั้น ๆ

เนื่องจากขณะนี้ พบว่า มีผู้เสียชีวิตลดลงมาก ดังนั้น ผู้ป่วย/ตาย ที่มีอาการสมองอักเสบและมีประวัติการถูกสุนัข แมว หรือสัตว์อื่นกัด ควรเก็บเนื้อสมองผู้เสียชีวิต ส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ เพื่อวินิจฉัยโรคนี้ด้วย ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยกวาดล้างโรคนี้ ให้หมดไปจากประเทศไทยได้

วิธีเก็บเนื้อสมองจากศพโดยการเจาะผ่านเบ้าตา (Necropsy) เป็นวิธีการเก็บตัวอย่างเนื้อสมอง ที่ไม่ทำให้เสียสภาพศพ

▲ ▲ ▲ ▲ ▲ ▲ ▲ ▲

บทความพิเศษ

วิธีเก็บเนื้อสมองจากศพโดยการเจาะผ่านเบ้าตา (Necropsy) เพื่อตรวจโรคพิษสุนัขบ้าและโรคสมองอักเสบอื่นๆ

✍ ศ.นพ.ธีระวัฒน์ เหมะจุฑา* น.สพ.บุญเลิศ ล้ำเลิศปรีชา** และ น.ส.สุภาภรณ์ วัชรพฤษาดี*

*คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย **สถานเสาวภา สภากาชาดไทย

อุปกรณ์

1. เข็ม Tru – Cut (เข็มที่ใช้ในการทำ liver หรือ kidney biopsy)
2. ภาชนะปลอดเชื้อสำหรับบรรจุชิ้นสมอง

ลักษณะของเข็ม Tru – Cut ประกอบด้วยเข็ม 2 ชั้น (ดูภาพประกอบ)

ชั้นนอกมีลักษณะกลวง ใช้สำหรับเป็นตัวนำในการเจาะผ่านเบ้าตา

ชั้นใน มีลักษณะปลายแหลม มีร่องยาวประมาณ 1 นิ้ว ใกล้ปลายเข็ม (รูปที่1) เคลื่อนเข้า – ออกได้

ขั้นตอนการเก็บตัวอย่างเนื้อสมองจากศพผ่านทางเบ้าตา (รูปที่ 4)

1. เมื่อจะใช้งาน ดึงเข็มชั้นในออกมาจนสุด จรดเข็มที่มุมหัวตาด้านใน ให้เข็มตั้งฉากกับพื้น ค่อย ๆ ดันเข็มซึ่งจะเคลื่อนเข้าไปในรูเบ้าตา

2. ดันเข็มชั้นนอกเข้าไปในรูเส้นประสาทตา ตรงบริเวณโพรงเบ้าตา (รูปที่2) ค่อย ๆ เคลื่อนเข็มผ่านเข้าไปในเนื้อสมองตามความลึกและทิศทางที่ต้องการ (รูปที่3)

3. ดันเข็มชั้นในอย่างแรง (ตบเข็ม) จนสุดปลายเข็ม บริเวณปลายเข็มชั้นในจะทะลุเข้าไปในเนื้อสมอง *** จับเข็มชั้นในไม่ให้เคลื่อนที่***

4. ดันเข็มชั้นนอกลงไปจนสุด

5. ดึงเข็มออกมาพร้อม ๆ กัน

6. ดันแกนเข็มชั้นในออก เนื้อสมองจะติดอยู่ในร่องของเข็มด้านใน

7. ใส่เนื้อสมองลงในภาชนะปลอดเชื้อ

แบบนำส่งตัวอย่างเพื่อตรวจโรคพิษสุนัขบ้าและโรคสมองอักเสบอื่นๆจากผู้ป่วย

(เพื่อยืนยันและหาสาเหตุของผู้ป่วย โรคสมองอักเสบที่มีอาการไม่จำเพาะ ว่าเกิดจากเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าหรือไม่)

เลขทะเบียนรับ…….

วัน เดือน ปี……..

ชื่อ – สกุล ผู้ป่วย …… เพศ …… อายุ …….. ปี …… เดือน

ที่อยู่เลขที่ …….. หมู่ที่ …….. ถนน …….. ตำบล ……..

อำเภอ …… จังหวัด …….. โทรศัพท์ ……...

วันเริ่มป่วย ……รับการรักษา……HN……...

ประวัติ และอาการที่ตรวจพบ ☐ แนบประวัติมาพร้อมกับใบนำส่งตัวอย่าง

……

……

……ผลการตรวจเบื้องต้น (โปรดแนบผลการวินิจฉัย)

☐ ลักษณะภาพคอมพิวเตอร์สมอง (ส่งภาพทาง e-mail: fmedthc@md2.md.chula.ac.th)

☐ การตรวจน้ำไขสันหลัง ☐ การตรวจเลือด ☐ อื่นๆ ……

ประวัติการสัมผัสสัตว์

☐ ไม่เคยสัมผัส

☐ เคยถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย ชำแหละซากสัตว์ ปรุงอาหารจากสัตว์ที่ตายโดยไม่ทราบสาเหตุ เมื่อ …….

ตำแหน่งของร่างกาย ……☐ ชนิดของสัตว์ ……สถานที่ที่สัมผัสโรค……..

☐ เป็นสัตว์เลี้ยง ☐ เคยได้รับวัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อ…….. ☐ ไม่เคยได้รับวัคซีน ☐ เป็นสัตว์จรจัด

ประวัติการได้รับวัคซีน และอิมมูนโนโกลบุลิน

☐ ไม่เคยได้รับวัคซีน ☐ ไม่เคยได้รับอิมมูนโนโกลบุลิน

☐ เคยได้รับวัคซีน ชนิด …….. เมื่อ ……จำนวนโด๊สที่ได้รับ ……ฉีดแบบ ……

☐ เคยได้รับอิมมูนโนโกลบุลิน ชนิด …….. เมื่อ …….. ปริมาณที่ได้รับ …….. ฉีดแบบ …….

ประวัติการสัมผัสผู้ป่วย

☐ไม่เคย ☐ เคย เมื่อ ……..

อาการของผู้ป่วยที่สัมผัส ☐ ทางสมอง ระบบประสาท ☐ ระบบทางเดินหายใจ ☐ อื่นๆ ระบุ……

สิ่งส่งตรวจ

☐ น้ำลาย ☐ ปัสสาวะ ☐ น้ำไขสันหลัง ☐ น้ำเหลือง ☐ เลือด (EDTA)

☐ เนื้อสมอง ☐ อุจจาระ * ☐ Nasopharyngeal swab*

วันที่เก็บ …… *เก็บเพิ่มในกรณีที่สงสัยว่าผู้ป่วยติดเชื้อกลุ่ม Enterovirus เป็นต้น

สถานที่ส่งตรวจยืนยันโรคพิษสุนัขบ้าหรือขอรายละเอียดเพิ่มเติม

1. ศูนย์ปฏิบัติการโรคทางสมอง ตึก อปร 11 ห้อง 1114/3 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ถนนราชดำริ กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2256-4333 ต่อ 3576 โทร/แฟกซ์ 0-2652-3122

กรณีฉุกเฉินติดต่อพนักงานรับโทรศัพท์ รพ.จุฬาลงกรณ์ 0-2256-4333 เพื่อตาม ศ.นพ.ธีระวัฒน์ เหมะจุฑา

วิธีส่งสิ่งส่งตรวจ

แช่เย็นสิ่งส่งตรวจในกล่องโฟมบรรจุ ice pack หรือน้ำแข็ง พร้อมใบนำส่ง ส่งถึง ศูนย์ปฏิบัติการโรคทางสมอง

ทางรถไฟ ปลายทางหัวลำโพง โดยต้องโทรแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่อไปรับของทุกครั้ง (ไม่เสียค่าตรวจ)

2. สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ 88/7 ซอยโรงพยาบาลบำราศนราดูร ถนนติวานนท์ นนทบุรี

โทร. 0-2589-9850, 0-2951-0000 ต่อ 99205, 99312

ชื่อ – ที่อยู่ที่ต้องการให้ส่งผล (สำหรับจ่าหน้าซอง)

ชื่อ – สกุล ……..

ที่อยู่ …….

โทรศัพท์ …… โทรศัพท์มือถือ ……โทรสาร……

การเก็บตัวอย่างเนื้อสมองสามารถทำได้หลาย ๆ ครั้ง หลายทิศทาง เพื่อให้ได้เนื้อสมองหลาย ๆ ส่วน

เข็มสามารถนำกลับไปใช้ใหม่ได้ หลังจากการทำลายเชื้อ เช่น แช่ในน้ำยาคลอร๊อก 10 % นาน อย่างน้อย 1 ชั่วโมง หรือต้มในน้ำเดือดนาน อย่างน้อย 5 นาที

การเก็บสิ่งส่งตรวจเพื่อส่งวินิจฉัย

เก็บสิ่งส่งตรวจ แช่เย็น

1. เก็บสิ่งส่งตรวจในภาชนะปลอดเชื้อ
2. ส่งมายังห้องปฏิบัติการทันที (ภายใน 24 ชั่วโมง หลังจากเก็บสิ่งส่งตรวจ)
3. ระหว่างรอส่งตรวจ แช่เย็นสิ่งส่งตรวจในตู้เย็น ธรรมดา ไม่ต้องแช่แข็ง
4. ตัวอย่างสามารถนำมาตรวจทางอณูชีววิทยา แยกเชื้อ และ ตรวจหาแอนติบอดีและแอนติเจนได้ตามความเหมาะสม

เก็บเนื้อสมองส่งตรวจบนกระดาษกรอง S&S No.903 (รูปที่ 5)

1. สำหรับเนื้อสมอง ที่ไม่สามารถส่งตรวจได้ ภายใน 24 ชั่วโมง หรือไม่มีตู้แช่แข็ง –80 องศาเซลเซียส
2. ใส่ถุงมือตลอดทุกขั้นตอน เพื่อป้องกันเชื้อและการทำลาย RNA
3. เขียน ชื่อ นามสกุล ของผู้ป่วย พร้อมวันที่ เก็บลงบนกระดาษกรองด้านหน้า
4. ป้ายเนื้อสมอง ขนาดประมาณ 1 ซม. X 1 ซม. ลงบนกระดาษกรอง เกลี่ยบาง ๆ
5. ตากให้แห้งที่อุณหภูมิห้อง นาน 12 ชั่วโมง (ในบริเวณปลอดเชื้อ หรือ มิดชิด)
6. เก็บใส่ในซองจดหมาย ที่เป็นซองกระดาษอย่างดี พร้อมกับสารดูดความชื้น ปิดผนึก เขียนชื่อ-นามสกุลผู้ป่วย และวันที่เก็บตัวอย่าง
7. นำซองกระดาษกรอง ใส่ในถุงพลาสติก ปิดผนึก ก่อนบรรจุลงกล่องพัสดุ
8. ส่งมายังห้องปฏิบัติการ โดยไม่ต้องแช่เย็น เร็วที่สุด หรือ ภายใน 7 วัน

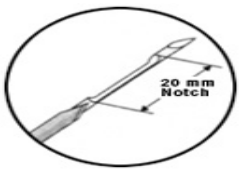

รูปที่ 1

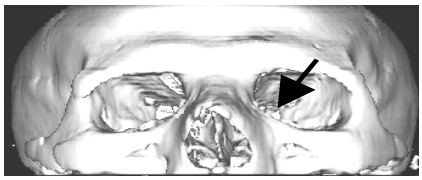

รูปที่ 2

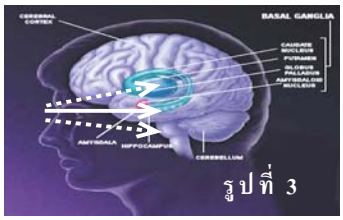

รูปที่ 3

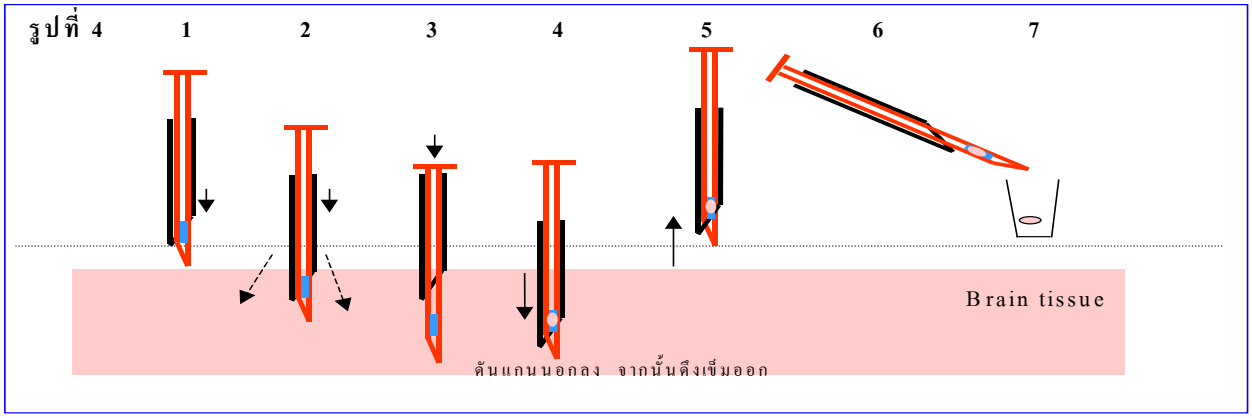

ขั้นตอนการเก็บตัวอย่างเนื้อสมองจากศพผ่านทางเบ้าตา

รูปที่ 5 ขั้นตอนการ เก็บ-ส่ง เนื้อสมองป้ายบนกระดาษกรอง

ข่าวการระบาดในประเทศ

สรุปการตรวจสอบข่าวการระบาดของโรคในรอบสัปดาห์ สัปดาห์ที่ 2 ระหว่างวันที่ 9 – 15 มกราคม พ.ศ. 2548

(Outbreak Verification Summary, 2nd Week, January 9 – 15, 2005)

เรียบเรียงโดย อมรา ทองหงษ์ กลุ่มเฝ้าระวังและสอบสวนทางระบาดวิทยา สำนักระบาดวิทยา

ในสัปดาห์ที่ 2 ระหว่าง วันที่ 9 - 15 มกราคม 2548 สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ได้รับรายงานโรคในข่ายงานเฝ้าระวังที่น่าสนใจ ดังนี้

1. พิษสุนัขบ้า จำนวน 1 ราย ที่จังหวัดมุกดาหาร

ผู้ป่วยหญิง อายุ 71 ปี อาชีพทำนา ที่อยู่ 27 หมู่ 12 ต.ดงหลวง อ.ดงหลวง จ.มุกดาหาร เริ่มป่วยวันที่ 6 มกราคม 2548 อาการ จุกแน่นท้อง กลืนอาหารและน้ำ ลำบาก วิงเวียนศีรษะ ไปรักษาที่ รพ.ดงหลวง เป็นผู้ป่วยนอก ต่อมาวันที่ 7 มกราคม 2548 มีอาการเหนื่อย อ่อนเพลีย กลัวน้ำและลม ญาตินำส่ง รพ.ดงหลวง แพทย์วินิจฉัย R/O Rabies ให้สารน้ำทางเส้นเลือดดำ แล้วส่งต่อ รพ.มุกดาหาร ต่อมาผู้ป่วยมีอาการทรุดหนัก กระวนกระวายและเสียชีวิต ในวันที่ 8 มกราคม 2548 ประวัติสัมผัสโรค : ประมาณเดือนกันยายน 2547 ผู้ป่วยห้ามสุนัข ที่เลี้ยงไว้กำลังกัดกับแมว ที่ไม่มีเจ้าของ โดยผู้ป่วยถูกแมวกัดที่นิ้วมือ มีเลือดออก ไม่ได้ล้างแผล ไม่ได้ใส่ยาหลังถูกกัด และไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า หลังจากสุนัขของผู้ป่วยกัดกับแมว สุนัขมีอาการวิ่งวุ่น จึงนำไปให้เพื่อนบ้านชำแหละรับประทานกัน หลังจากผู้ป่วยเสียชีวิต ญาติไม่ยินยอมให้ตรวจเนื้อสมอง ทีม SRRT ของจังหวัดและ รพ.ดงหลวง ดำเนินการฉีดวัคซีนพิษสุนัขบ้าผู้ที่สัมผัสผู้ป่วย 11 ราย และผู้ชำแหละสุนัข 4 ราย รวม 15 ราย ประสานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและปศุสัตว์ อ.ดงหลวง สำรวจสุนัขจรจัดให้ฉีดยาวัคซีนพิษสุนัขบ้าให้ครอบคลุม

ปี พ.ศ. 2547 ได้รับรายงานพิษสุนัขบ้า จำนวน 19 ราย เสียชีวิต 19 ราย

2. อหิวาตกโรค จำนวน 3 ราย จังหวัดลพบุรี